

Бојан Н. Тубић
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
b.tubic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1590-3638

ОДНОС ИЗМЕЂУ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА И СУДА ПРАВДЕ ЕУ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА*

Сажетак: Овај рад се бави истраживањем односа два европска суда – Европског суда за људска права и Суда правде ЕУ у случајевима заштите људских права. Они представљају две важне међународне односно европске институције за заштиту људских права, чија се надлежност у погледу великог броја људских права и поклаја. Због тога је важно анализирајући у којој мери један уважава праксу и ставове оног другог. Иако ниједан од ова два суда не почива на принципима прецедентног права, њихова пракса је од великог значаја за правилну примену извора који регулишу људска права у Савету Европе и Европској унији. До тренутка до када ЕУ прикључи Европској конвенцији о људским правима, ово ће бити однос два потпуно одвојена суда настала у посебним правним системима, али са снажним међусобном интеракцијом.

Кључне речи: Европски суд за људска права, Суд правде Европске уније, људска права.

1. УВОД

Након Другог светског рата настала су два наднационална суда који ће бити надлежни за заштиту људских права, с тим што се није могло предвидети њихово ривалство. Када је основан Савет Европе 1949. године, сматрало се да ће он представљати водећи савез европских држава. Међутим, интегра-

* Рад је посвећен пројекту „Правна традиција и нови правни изазови“ чији је носилац Правни факултет у Новом Саду, Универзитет у Новом Саду.

ција европских држава се одвијала и у другом правцу, с обзиром на то да је 1951. године потписан Уговор о оснивању Европске заједнице за угал и челик, претече данашње Европске уније (даље у тексту: ЕУ).

Савет Европе представља међународну организацију која је настала у Лондону, чији је статут потписало десет држава. Седиште Савета Европе се налази у Стразбуру. Циљеви оснивања Савета Европе су јачање демократије у Европи, заштита људских права и основних слобода на међународном нивоу и изналагање решења за заједничке изазове држава чланица. Савет Европе данас има 46 држава чланица. Годину дана након његовог оснивања донета је Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (даље у тексту: ЕКЉП), која представља први уговор на међународном нивоу чији је предмет заштита људских права. Механизам пред којим би се штитила људска права заштићена овом конвенцијом представља Европски суд за људска права (даље у тексту: ЕСЉП), са седиштем у Стразбуру, који је од 1998. године протегао своју надлежност на све државе чланице Савета Европе. Још један значај овог суда огледа се у чињеници да је појединцима први пут пружена могућност да му подносе представке против државе која је угрозила или прекршила одређено људско право овог појединца.

Са друге стране, ЕУ са својих 27 чланица представља наднационалну организацију која је у блиској вези са својим државама чланицама и која може да својим актима непосредно интервенише у правним системима држава чланица. Оно што ЕКЉП представља у Савету Европе, у ЕУ је донета Повеља о основним правима (даље у тексту: Повеља), која представља документ који штити људска права на нивоу ЕУ. Такође, механизам који штити људска права заштићена Повељом о основним правима је Суд правде ЕУ (даље у тексту: Суд правде), са седиштем у Луксембургу. Појединци, компаније и организације могу да покрену поступак пред Судом правде ако сматрају да им је неко право било повређено, али не од стране државе чланице, већ од стране неке институције ЕУ.

Између ЕУ и Савета Европе је успостављен близак однос у овој области од 1992. године када су размењена писма у којима је установљена сарадња у области људских права, демократије и владавине права у државама које су чланице обе организације. Представници ових двеју организација се од тада састају два пута годишње да дискутују о напретку из ових области и могућности још ближе сарадње. Један од најбитнијих докумената који је донет између ових организација је Меморандум о разумевању из 2007. године који потврђује да је Савет Европе основа за људска права и демократију на европском континенту.

Овај рад ће се бавити управо тиме, анализом односа између ова два поменути суда.

2. РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ЕСЈП И СУДА ПРАВДЕ

Једна од основних разлика између ова два суда је што систем у Стразбуру представља спољну контролу коју спроводи међународни суд, док правни поредак ЕУ представља „уставни“ поредак у коме се основна права, која су заштићена Повељом, морају тумачити и примењивати у складу са уставним оквиром ЕУ.¹ Суд правде је, у овом контексту, нагласио разлике између правних лекова којима се настоје заштитити основна права загарантована правом ЕУ и националних правних лекова који имају за циљ да обезбеде примену одлука које је донео ЕСЈП.² Тачније, Суд правде и национални судови држава чланица примењују, поред Повеље, велики број правних аката, почев од уговора о функционисању, оснивању ЕУ, па све до уредби и директива, а ЕСЈП примењује и тумачи само један правни акт, а то је ЕКЈП заједно са њеним протоколима.³

Постоје и неке процедуралне разлике. Суд правде је везан питањима које је формулисао национални суд и може само да тумачи и утврђује валидност релевантних норми ЕУ, док је тумачење националног права и утврђивање чињеница посао националног суда. Са друге стране, у систему суда у Стразбуру, појединци имају директно учешће у поступку и приступ суду и овај суд треба да одлучи да ли је дошло до повреде ЕКЈП или не, узимајући у обзир и национално право и чињенице које треба да утврди.⁴ Не постоји директна могућност појединаца да се обрате Суду правде како би он одлучио о компатибилности националног права са правом ЕУ. Оно што постоји као могућност је да, уколико се предмет води пред домаћим судом, он може да застане са поступком и да затражи прелиминарну одлуку Суда правде.⁵

У поступку по тужби због неиспуњења обавеза (*infringement proceeding*) уколико Суд правде утврди да национални закон није у складу са правом ЕУ, он није овлашћен да тај закон прогласи ништавим. Одлука Суда правде

¹ Мишљење суда 2/13, Суд правде Европске уније, мишљење од 18. децембра 2014. године, параграф 177.

² *Прегмеј ХС и груџи*, Суд правде Европске уније, бр. C-234/17, пресуда од 24. октобра 2018. године, параграф 31.

³ Allan Rosas, „The National Judge as EU Judge: Some Constitutional Observations”, *SMU Law Review*, 67(4), 2014, 719.

⁴ Lorena Rincón – Eizaga, „Human rights in the European Union. Conflict between the Luxembourg and Strasbourg courts regarding interpretation of Article 8 of the European Convention on Human Rights”, *International Law Review Colombia*, No. 11, 2008, 126.

⁵ Уговор о функционисању Европске уније, 26. октобар 2012. године, Службени лист Европске уније, бр. C 326/47, члан 267 став 2.

је само деклараторне природе.⁶ Али, то не значи да ова држава неће трпети неке последице. Пресуда у којој је констатована повреда права ЕУ намеће обавезу држави чланици да предузме потребне мере како би ту повреду отклонила⁷ и постоји могућност да Суд правде изрекне новчану казну држави чланици, у случају непоступања.⁸

Анализирајући Повељу, може се извући закључак да она није копија ЕКЉП, већ садржи низ одредби, укључујући нека права економске и социјалне природе, који се не налазе у ЕКЉП. Стога, предмети који се нађу пред Судом правде могу захтевати балансирање права, једног права које одговара праву загарантованог ЕКЉП и другог права које се као такво не може наћи у овој конвенцији. Самим тим, овај суд треба и да узме у обзир члан 52 став 3 Повеље који прописује да уколико право које је загарантовано Повељом кореспондира са правом које је заштићено ЕКЉП, његово значење и обим треба да буду тумачени на исти начин. Надаље, овај члан не треба да спречава Суд правде да том праву да екстензивнију заштиту у односу на заштиту коју пружа ЕСЉП.⁹ Међутим, основна права која су заштићена ЕКЉП представљају основне принципе на којима лежи ЕУ, иако она нису формално инкорпорисана у право ЕУ.¹⁰

Такође, још једна разлика би требала бити истакнута. Члан 52 став 1 Повеље садржи општу клаузулу о ограничењу права заштићених Повељом, али не предвиђа експлицитну листу права која могу бити ограничена, односно од којих се не може одступити. Са друге стране, ЕКЉП садржи одредбе које се тичу услова под којима се од права може одступити, као што је члан 15 ЕКЉП али садржи и одредбе које говоре о апсолутној немогућности ограничења права, као што је забрана мучења, односно члан 3 ЕКЉП. Повеља даје могућност Суду правде да наметне ограничење, чак и апсолутном праву по ЕКЉП, како би промовисао циљ ЕУ у корист захтева безбедности и ефикасности. Дакле, члан 52 Повеље би могао да оправда додатна ограничења основних људских права од оних који се у пракси ЕСЉП сматрају неопходним у демократском друштву, без обзира што је ЕСЉП прихватао ограничења неких људских права у корист европских интеграција.

⁶ *Предмет Аустрија/Немачка*, Суд правде Европске уније, бр. C-591/17, пресуда од 18. јуна 2019. године, параграф 168.

⁷ Уговор о функционисању Европске уније, *op.cit.*, члан 260 став 1.

⁸ *Ibid.*, члан 260, став 2.

⁹ Повеља о основним правима Европске уније, 18. децембар 2000. године, Службени лист Европских заједница, бр. C 364/1, члан 52 став 3.

¹⁰ *Предмет Акларен v Ханс Акерберг Франсон*, Суд правде Европске уније, бр. C-617/10, пресуда од 26. фебруара 2013. године, параграф 44.

3. ОДНОС ИЗМЕЂУ ДВА СУДА

3.1. Аутономија Суда правде

Поступање Суда правде разликује од случаја до случаја. У неколико предмета, Суд правде се ослања само на Повељу, тумачења Повеље и сопствену судску праксу, чак иако је право које је предмет поступка заштићено ЕКЉП. На пример, у предметима *Österreichischer Rundfunk*¹¹ из 2003. године и *Google Spain*¹² из 2014. године, право ЕКЉП је потпуно одсутно, иако је право на приватност и заштита личних података заштићено ЕКЉП. Такође, када се стране позивају на ЕКЉП, Суд правде настоји да подсети да Повеља штити право о којем је реч и да је неопходно да се позову на релевантне одредбе Повеље.¹³ Суд правде истиче и да ЕКЉП није инструмент који је формално инкорпорисан у праву ЕУ,¹⁴ а како правно не обавезује ЕУ, не постоји обавеза за Суд правде да користи интерпретацију неког права од стране ЕСЉП.¹⁵ Из тог разлога, чак и када се ослања на праксу ЕСЉП, иако истиче значај ЕСЉП, то ради врло спорадично и често ни не образлаже разлоге.¹⁶

Сваки правни поредак, па и ЕУ треба да обезбеди сопствену аутономију и то је дужност Суда правде ЕУ, као што је то прописано чланом 19 Уговора ЕУ, да заштити право ЕУ од права држава чланица и међународног права.¹⁷ Штавише, Суд правде штити основна права, он није суд за људска права као ЕСЉП, јер он нема само један задатак (заштиту људских права) већ многе, укључујући заштиту аутономије правног поретка ЕУ или ефикасност права ЕУ. Ову чињеницу је Суд правде изразио у свом мишљењу 2/13 истичући да аутономија коју ужива право ЕУ у односу на законе држава чланица и у односу на међународно право захтева да се тумачење тих основних права обезбеди у оквиру структуре и циљева ЕУ.¹⁸ Заштита основних права мора узети у обзир аутономију права ЕУ. Ова аутономија се може очувати на раз-

¹¹ *Предмет* *Österreichischer Rundfunk*, Суд правде Европске уније, бр. C-465/00, C-138/01 и C-138/01, пресуда од 20. маја 2003. године, параграф 71.

¹² *Предмет* *Google Spain*, Суд правде Европске уније, бр. C-131/12, пресуда од 13. маја 2014. године, параграф 317.

¹³ *Предмет* *Chalkor*, Суд правде Европске уније, бр. C-386/10, пресуда од 8. децембра 2011. године, параграф 51.

¹⁴ *Предмет* *Tele2 Sverige*, Суд правде Европске уније, бр. C-203/15 and C-698/15, пресуда од 21. децембра 2016. године, параграф 167.

¹⁵ *Предмет* *Menci*, Суд правде Европске уније, бр. C-524/15, пресуда од 20. марта 2018. године, параграф 197.

¹⁶ Tamas Molnar, „The impact of ECtHR case-law on the CJEU’s interpreting of the EU’s return acquis: More than it first seems?“, *Hungarian Journal of Legal Studies*, 2021, 62 (4), 262.

¹⁷ Уговор Европске уније, 26. октобар 2012. године, Службени лист Европске уније, бр. C 326/13, члан 19 став 1.

¹⁸ *Мишљење суда* 2/13, *op.cit.*, параграф 170.

личите начине, али пошто ЕУ има свој инструмент о основним правима, савим је логично да се Суд правде ослања на свој инструмент, а не на страни, укључујући чак и саму ЕКЉП. Стога се може разумети да је главно правило Суда правде да користи Повељу и друге могуће постојеће инструменте ЕУ пре позивања на право ЕКЉП.¹⁹

Такође, члан 53 Повеље жели да спречи да се Повеља, која чини део примарног права ЕУ, тумачи као ограничавање или штетно утиче на људска права и основне слободе као што су признати правом ЕУ, међународним правом и међународним споразумима у којима су ЕУ или све државе чланице, укључујући ЕКЉП. Ако је право ЕУ дозволило међународном праву да надјача одредбе примарног права ЕУ, могло би се закључити да у оквиру правног поретка ЕУ међународно право не може имати највиши положај.²⁰

3.2. Ослањање на ЕСЉП

Генерално, ова два суда су развила хармоничан и кооперативан однос²¹ који није уоквирен у институционалном контексту, него је неформалан и структуриран на двострукој основи која се састоји од претпоставке еквивалентне заштите људских права и апстрактне правне обавезе Суда правде да прати јуриспруденцију ЕСЉП, односно позива се на тумачење ЕКЉП.²² Овакво поступање Суда правде можемо да видимо у предмету *WebMindLicences*²³ које се тиче права на поштовање приватног и породичног живота, затим у предмету *Lanigan*²⁴ у вези са правом на слободу и безбедност и у предмету *Комисија против Мађарске*²⁵ које се односи на право на имовину. Али поред тога што се Суд правде често позивао на одредбе ЕКЉП и користио праксу ЕСЉП, у пресудама избегава да наведе своју обавезу повиновања овим одредбама.²⁶

¹⁹ Romain Tiniere, „The Use of ECtHR Case Law by the CJEU: Instrumentalisation or Quest for Autonomy and Legitimacy?“, *European Papers*, 2023, 8(1), 327.

²⁰ Birgit Daiber, „Court of Justice of the European Union or European Court of Human Rights – Is there a Supreme Court of Europe?“, *ICL Journal*, 2024, 18(1), 116.

²¹ Christiaan Timmermans, „Will the Accession of the EU to the European Convention on Human Rights fundamentally change the relationship between the Luxembourg and the Strasbourg Courts?“, *European University Institute, Florence*, 2013, 1-2.

²² Kanstantsin Dzehtsiarou and others, *Human rights law in Europe: the influence, overlaps and contradictions of the EU and the ECHR*, Routledge, 2014, 104.

²³ *Прегмеј WebMindLicences*, Суд правде Европске уније, бр. C-419/14, пресуда од 17. децембра 2015. године.

²⁴ *Прегмеј Lanigan*, Суд правде Европске уније, бр. C-237/15, пресуда од 16. јула 2015. године.

²⁵ *Прегмеј Комисија против Мађарске*, Суд правде Европске уније, бр. C-235/17, пресуда од 21. маја 2019. године.

²⁶ Весна Ћорић, Александар Михајловић, „Историјски осврт на однос Европског суда за људска права и Суд правде Европске уније“, *Пешчаник*, 2024, бр. 25, 209.

Он је истакао да се он по аналогiji позива на ове одредбе и да ЕКЉП „представља извор инспирације“ и „служи као оријентир у правном поретку Европске уније.“²⁷

Предмет *Nold*²⁸ је значајан јер се у његовој пресуди Суд правде ослања, по први пут, на различите међународне споразуме, а посебно на ЕКЉП који садрже упутства којих би се требало придржавати у оквиру права ЕУ.²⁹ Такође, пресуда у предмету *Rutili*³⁰ је веома важна јер Суд правде по први пут конкретно упућује на ЕКЉП, тако што се експлицитно позива на њене чланове.³¹ Прва пресуда у којој је Суд правде се директно позвао на пресуду ЕСЉП била је у предмету *P v. S and Cornwall County Council*.³²

Утицај ЕКЉП се види и у томе што је ЕКЉП помогла да се успостави ново или мало коришћено тумачење права као што је то случај у предмету *Комисија њројив Мађарске*.³³ У овој пресуди, Суд правде је морао да оцени мађарски закон о транспарентности организација које добијају подршку из иностранства у погледу његове компатибилности са правом ЕУ, укључујући, између осталог и право на окупљање и удруживање које је прокламовано чланом 12 Повеље. То је био први пут да је Суд правде имао прилику да детаљно тумачи ово право³⁴ и одлучио је да се ослони на праксу ЕСЉП позивајући се на механизам одговарајућих права.³⁵ Такође, у предмету *Комисија њројив Мађарске*³⁶ у вези са високим образовањем, усвојен је мађарски закон да би се обезбедило затварање Централноевропског универзитета. У овој пресуди, Суд правде је први пут пресудио о академској слободи и то поново у светлу ЕКЉП. Оно што је посебно у овом предмету јесте што ово право, које је прокламовано Повељом, нема своје одговарајуће право ЕКЉП. Али, Суд је сматрао да, иако ЕКЉП не помиње академску слободу, из судске праксе ЕСЉП произилази да је академска слобода повезана са правом на слободу

²⁷ Manfred Daus, „The Protection of Fundamental Rights in the Community Legal Order”, *European Law Review*, 1985, 10(6), 399.

²⁸ *Предмет Nold KG њројив Комисије*, Суд правде Европске уније, бр. C-4/73, пресуда од 14. маја 1974. године.

²⁹ *Ibid.*, параграф 12.

³⁰ *Предмет Roland Rutili њројив Ministre de l'intérieur*, Суд правде Европске уније, бр. C-36/75, пресуда од 28. октобра 1975. године.

³¹ *Ibid.*, параграф 32.

³² *Предмет P њројив S и Окружни савет Корнвала*, Суд правде Европске уније, бр. C-13/94, пресуда од 30. априла 1996. године.

³³ *Предмет Комисија њројив Мађарске*, Суд правде Европске уније, бр. C-78/18, пресуда од 18. јуна 2020. године.

³⁴ *Предмет Bosman*, Суд правде Европске уније, бр. C-415/93, пресуда од 15. децембра 1995. године, параграф 79.

³⁵ *Предмет Комисија њројив Мађарске*, бр. C-78/18, *op.cit.*, параграф 113.

³⁶ *Предмет Комисија њројив Мађарске*, Суд правде Европске уније, бр. C-66/18, пресуда од 6. октобра 2020. године.

изражавања садржано у члану 10 ЕКЉП, омогућавајући да тумачење овог права заснива искључиво на пракси ЕСЉП.³⁷

Пракса ЕКЉП је утицала и увођење нових методологија, стварајући нове начине тумачења права ЕУ, у предмету *Centraal Israëlitisch Consistorie van België*.³⁸ У овој пресуди, која се односи на слободу вероисповести и добробит животиња у случају ритуалног клања, Суд правде користи два принципа која су карактеристична за ЕСЉП, односно поље слободне процене и принцип да се Повеља мора тумачити у светлу данашњих услова, да би себи помогао да пронађе равнотежу и да прихвати да је држава чланица ограничила слободу вероисповести у име добробити животиња.³⁹ Други пример се може наћи у предмету *Quadrature du net*⁴⁰ у којем Суд правде користи технику позитивне облигације из права ЕКЉП.⁴¹ Ако је Суд правде искористио ову технику да би одговорио белгијском уставном суду који је покушао да искористи ову технику да би оправдао превентивно задржавање података о саобраћају и локацијама у циљу борбе против криминала, сматра се да је ова нова техника постала део права ЕУ.⁴²

Постоје и примери када је Суд правде био спреман да промени своју праксу када је дошло до одступања од праксе ЕСЉП. Наиме, у предмету *Roquette Frères*,⁴³ Суд правде је морао да утврди да ли се заштита дома односи и на пословне просторе, узео је у обзир праксу ЕСЉП и потврдно је одговорио на ово питање.⁴⁴ Ово је значајно из разлога што је у претходној одлуци, која је донета пре ове пресуде, Суд правде сматрао да пословни простори не потпадају под дом, те самим тим не уживају заштиту.⁴⁵

3.3. Ослањање на право ЕУ

Што се тиче ЕСЉП, његова пракса такође показује велику отвореност према праву ЕУ. Са једне стране, ЕСЉП се у великој мери ослањао на Повељу, законодавство ЕУ о заштити људских права, као и судску праксу Суда

³⁷ Ibid., параграф 224.

³⁸ *Предмет Centraal Israëlitisch Consistorie van België*, Суд правде Европске уније, бр. C-336/19, пресуда од 17. децембра 2020. године.

³⁹ Ibid., параграф 67.

⁴⁰ *Предмет Quadrature du net*, Суд правде Европске уније, бр. C-511, 512 и 520/18, пресуда од 6. октобра 2020. године.

⁴¹ Ibid., параграф 126.

⁴² Ibid., параграф 85.

⁴³ *Предмет Roquette Frères*, Суд правде Европске уније, бр. C-94/00, пресуда од 22. октобра 2002. године.

⁴⁴ Ibid., параграф 29.

⁴⁵ *Предмет Комисија против Hoechst*, Суд правде Европске уније, бр. C-46/87 и 227/88, пресуда од 21. септембра 1989. године, параграф 17.

правде како би обликовао своју судску праксу.⁴⁶ Са друге стране, постоје и ситуације где ЕСЉП санкционише непримењивање или погрешну примену права ЕУ у светлу стандарда који су прописани ЕКЉП.⁴⁷ У предмету *Spasov v. Romania*⁴⁸ ЕСЉП је сматрао да свако очигледно кршење права ЕУ од стране националног суда може бити у супротности са чланом 6 ЕКЉП. Конкретно, ЕСЉП је сматрао да осуда подносиоца представке заснована на одредбама домаћег закона, који је очигледно супротан прописима ЕУ, представља ускраћивање правде кршењем члана 6 ЕКЉП.⁴⁹ Слично томе, у предмету *Moraru v. Romania*,⁵⁰ подносилац представке је тврдила да је њено искључење са студија војне медицине због њене висине и тежине прекршило забрану дискриминације садржану у члану 14 ЕКЉП у вези са правом на образовање заштићеним чланом 2 Протокола 1 из ЕКЉП. Подносилац представке се ослањала на право ЕУ и пресуду Суда правде у предмету *Kalliri*.⁵¹ ЕСЉП је утврдио повреду права од стране Румуније јер домаћи судови се уопште нису осврнули на пресуду Суда правде и нису испитали последице пресуде на које се позивала подносилац представке.⁵²

Прави се разлика између кршења примарног и секундарног права ЕУ када држава чланица одговара за кршење одредбе ЕКЉП, а које учини ЕУ. У предмету *Matthews v. the UK*,⁵³ подносилац представке је био гибралтарски становник који је требао да гласа на изборима за Европски парламент, али је у томе био онемогућен. Он је истакао да му је повређено право на слободне изборе које је заштићено чланом 3 Протокола I уз ЕКЉП. У овом случају примењивао се Акт о директним изборима из 1976. године који представља примарно право ЕУ, јер је био изједначен са оснивачким уговорима. ЕСЉП је утврдио да овде не постоји одговорност Европске заједнице, јер она није чланица ЕКЉП, али је осудио Уједињено краљевство. ЕСЉП је сматрао да

⁴⁶ *Прегмеј Vilho Eskelinen and others v. Finland*, Европски суд за људска права, представка бр. 63235/00, пресуда од 19. априла 2007. године, параграф 60; *Прегмеј Demir and Baykara v. Turkey*, Европски суд за људска права, представка бр. 34503/97, пресуда од 12. новембра 2008. године, параграф 106; *Прегмеј Bayatyan v. Armenia*, Европски суд за људска права, представка бр. 23459/03, пресуда од 7. јула 2011. године, параграф 106.

⁴⁷ Victor Davio, Elise Muir, „Dialogue on the Way the CJEU Uses ECHR Case Law”, *European Papers*, 2023, 8(1), 319.

⁴⁸ *Прегмеј Spasov v. Romania*, Европски суд за људска права, представка бр. 27122/14, пресуда од 6. децембра 2022. године.

⁴⁹ *Ibid.*, параграф 97.

⁵⁰ *Прегмеј Moraru v. Romania*, Европски суд за људска права, представка бр. 64480/19, пресуда од 8. новембра 2022. године.

⁵¹ *Прегмеј Kalliri*, Суд правде Европске уније, бр. C-409/16, пресуда од 18. октобра 2017. године.

⁵² *Прегмеј Moraru v. Romania*, *op.cit.*, параграф 54.

⁵³ *Прегмеј Matthews v. the UK*, Европски суд за људска права, представка бр. 24833/94, пресуда од 18. фебруара 1999. године.

уколико повреду учини ЕУ, држава чланица ће бити одговорна јер примарно право ЕУ долази доношењем одлука држава чланица.⁵⁴

Са друге стране, што се тиче кршење секундарног права од стране ЕУ, одговорност држава чланица је ограничена у складу са правилом, односно доктрином која је утврђена у предмету *Bosphorus*⁵⁵ где се ЕСЈП суочио са садржином доктрине еквивалентне заштите. Овом пресудом се ЕСЈП трудио да јасно утврди област примене ове доктрине и први пут се уводи претпоставка усклађености тужене државе са ЕКЈП и која претпоставка се заснива на материјалноправном и процесноправном стубу заштите. Материјалноправни стуб заштите би подразумевао да еквивалентна заштита људских права постоји само уколико таква заштита постоји као део друге организације у погледу битних јемстава који се пружају и сматра се 1. стубом. Са друге стране, процесноправни стуб подразумева захтеве у погледу инструмената који треба да се примењују да би заштита људских права која постоји у другој организацији била еквивалентна и сматра се 2. стубом.⁵⁶ Са друге стране, сматра се да пресуда у овом предмету је умањила значај ове доктрине и да се она примењивала на мали број случајева. Ради се о предметима у којима надлежан орган државе чланице није имао никаква дискрециона овлашћења, као и да се ради о ситуацијама на које се примењивало право Европске заједнице, односно први стуб, а не право ЕУ у целини.⁵⁷ Недостатак дискреционих овлашћења на страни националне државе, да би се применила ова доктрина, утицало је на то да држава чланица практично није имала могућност да измени или укине акт или да евентуално одбије његову примену. То значи да држава чланица не може у потпуности бити одговорна за своје поступке, односно може и бити ослобођена јер, у складу са доктрином, неопходно је да се пружа одређени ниво заштите у некој другој организацији, а у овом случају је то у ЕУ. На тај начин национална држава може бити ослобођена одговорности у случају да се еквивалентна заштита одређеног људског права пружа у оквиру неке друге организације.⁵⁸ Додатно, акти држава чланица којима се спроводи право ЕУ, а који укључују дискрециона овлашћења, су предмет судске контроле ЕСЈП у погледу усклађености са ЕКЈП на исти

⁵⁴ Ibid., параграфи 34–35..

⁵⁵ *Предмет Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret AS v. Ireland*, Европски суд за људска права, представка бр. 45036/98, пресуда од 30. јуна 2005. године.

⁵⁶ Cathryn Costello, „The Bosphorus Ruling of the European Court of Human Rights: Fundamental Rights and Blurred Boundaries in Europe”, *Human Rights Law Review*, 2006, 6(1), 111.

⁵⁷ Frederic van den Berghe, „The EU and Issues of Human Rights Protection: Same Solutions to More Acute Problems?”, *European Law Journal*, 2010, 16(2), 119.

⁵⁸ Jonas Christoffersen, Fair Balance, A Study of Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights, 2008, 341, доступно на [www.humanrights.dk/files/pdf/Disputats%20_Endelig%202008%2004%2017_%20\(2\).pdf](http://www.humanrights.dk/files/pdf/Disputats%20_Endelig%202008%2004%2017_%20(2).pdf), приступљено дана 25. марта 2025. године.

начин као и акти држава уговорница ЕКЉП, односно акти који за предмет немају спровођење права ЕУ. Из тог разлога, у теорији се истиче да би ова доктрина, уколико би ЕУ приступила ЕКЉП, могла да утиче да се ЕУ фаворизује у односу на националне поретке држава чланица пошто код њих не постоји доктрина еквивалентне заштите, него су сви акти држава чланица, који се не тичу спровођења права ЕУ, предмет судске контроле ЕСЉП. На овај начин би акти држава чланица, којима се спроводи право ЕУ, практично постали недодирљиви, јер они нису предмет контроле усклађености са ЕКЉП.⁵⁹ На овом месту треба поставити питање, да ли ће даља пракса ЕСЉП да утиче да се утицај ове доктрине прошири, уколико би се ЕСЉП огласио као надлежан да врши контролу усклађености аката ЕУ који не захтевају имплементацију са одредбама ЕКЉП.⁶⁰ У предмету *Connolly*,⁶¹ ЕСЉП негативно одговара на ово питање, јер уколико би наставио своју надлежност у овом правцу, то би могло да доведе до преклапања надлежности ова два суда, што би утицало и на правну сигурност појединаца када је у питању заштита људских права у Европи. Ова чињеница би додатно подржала проблем неусаглашене надлежности ова два суда.

4. ЕУ КАО ЧЛАНИЦА ЕКЉП

Питање приступања ЕУ ЕКЉП није новијег датума. Основна предност приступања би била могућност спољне контроле примене људских права ЕУ од стране ЕСЉП. Такође, уколико би се десило да је ЕУ чланица ЕКЉП поступак и заштита људских права би били једноставнији јер би странка у поступку била и чланица ЕУ, а и ЕКЉП.⁶² Штавише, била би успостављена и сарадња између ЕУ и Савета Европе на пољу безбедности и правде за све, затим могли би заједнички да доносе одлуке поводом будућих питања, на пример из области корупције, тероризма. Потребно је на овом месту истаћи и још једну велику предност, а то је уједначеност јуриспруденција Суда правде и ЕСЉП.⁶³ Такође, сматра се да би постојање екстерног, независног суда као што је ЕСЉП, који би обављао надзор над применом људских права

⁵⁹ Pieter van Dijk, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Oxford: Intersentia, 2006, 183.

⁶⁰ Cathryn Costello, *op.cit.*, 103.

⁶¹ *Прегмеј Connolly v. 15 Member States of the European Union*, Европски суд за људска права, представка бр. 73274/01, пресуда од 9. децембра 2008. године.

⁶² Paul Craig, „EU Accession to the ECHR: Competence, Procedure and Substance“, *Fordham International Law Journal*, 2013, 1118.

⁶³ Ivana Krstić, Bojana Čučković, „Pristupanje Evropske unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima kao vid unapređenja zaštite ljudskih prava u Evropi“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 2016/2, 59.

гарантованих актира Европске уније, помогао развоју и заштити људских права.⁶⁴

Још од 1976. године су вођене полемике на нивоу ЕУ да ли треба да приступи ЕКЉП или не. У Лисабону 2007. године се створила комплексна ситуација када се развијало питање заштите људских права на два нивоа, односно тада је Повеља стекла правну обавезност, али и постојао је члан 6 који се ослања на приступање ЕКЉП.⁶⁵ Преговори који су почели 2007. године завршени су 2013. године када је требао да се усвоји нацрт Споразума о приступању од стране Савета ЕУ, Европског парламента, Суда правде и на крају свака држава чланица је морала да га одобри.⁶⁶ Међутим, Суд правде је донео саветодавно мишљење бр. 2/13 којим је истакао да нацрт Споразума није у складу са примарним правом ЕУ.⁶⁷

Такође, Суд правде је у наведеном мишљењу истакао да специфичност права ЕУ и његова аутономија, начини решавања спорова који су прописани оснивачким уговорима и њихов монопол, успостављање индиректне надлежности Суда правде, посебност права ЕУ у области безбедносне и спољне политике представљају аргументе против приступања ЕКЉП.⁶⁸

Узимајући у обзир наведени предмет *Bosphorus*, он би представљао водећи случај у односу Савета Европе и ЕУ, када би ЕУ приступила ЕКЉП, јер би на почетку судска пракса била водич. Након што би дошло до приступања, у конкретном случају, ЕУ се не би могао пружити беневит еквивалентне заштите, јер би се она третирао као и свака друга држава чланица.⁶⁹

5. ЗАКЉУЧАК

Постоји снажна интеракција између ЕСЉП и Суда правде ЕУ у погледу заштите људских права. Иако су у питању судови две посебне међународне организације, они се баве заштитом људских права која су предвиђена у оба правна система и то посебним инструментима – Европском конвенцијом о људским правима и Повељом ЕУ о основним правима. Суд правде се у великом броју случајева ослањао на праксу ЕСЉП, а чак је био спреман да

⁶⁴ Josef Blanke, Stelio Mangiameli, *Governing Europe under a Constitution*, Springer, 2006, 285.

⁶⁵ Vasiliki Kosta, Nikos Skoutaris, Vassilis Tzevelekos, *The EU Accession to the ECHR*, Oxford and Portland, Oregon, 2014, 327.

⁶⁶ Paul Craig, op.cit., 1118.

⁶⁷ *Мишљење суда 2/13*, op.cit..

⁶⁸ Sanja Đorđević Aleksovski, „Savetodavno mišljenje 2/13 Suda pravde i prepreke za pristupanje EU Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, 2016, 238.

⁶⁹ Paul Craig, op.cit., 1141.

одступи од своје праксе када је она била у супротности са праксом другог „европског“ суда. Утицај у погледу тумачења људских права је двосмеран, јер се и ЕСЉП ослањао на Повељу ЕУ, законодавство ЕУ о заштити људских права, као и на судску праксу Суда правде.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Књиге и чланци:

- Allan Rosas, „The National Judge as EU Judge: Some Constitutional Observations”, *SMU Law Review*, 67(4), 2014.
- Birgit Daiber, „Court of Justice of the European Union or European Court of Human Rights – Is there a Supreme Court of Europe?”, *ICL Journal*, 2024, 18(1).
- Cathryn Costello, „The Bosphorus Ruling of the European Court of Human Rights: Fundamental Rights and Blurred Boundaries in Europe”, *Human Rights Law Review*, 2006, 6(1).
- Christiaan Timmermans, „Will the Accession of the EU to the European Convention on Human Rights fundamentally change the relationship between the Luxembourg and the Strasbourg Courts?”, *European University Institute, Florence*, 2013.
- Frederic van den Berghе, „The EU and Issues of Human Rights Protection: Same Solutions to More Acute Problems?”, *European Law Journal*, 2010, 16(2).
- Ivana Krstić, Bojana Čučković, „Pristupanje Evropske unije Evropskoj konvenciji o људским правима као vid unapređenja zaštite људских права u Evropi“, *Analі Pravnog fakulteta u Beogradu*, 2016/2.
- Josef Blanke, Stellio Mangiameli, *Governing Europe under a Constitution*, Springer, 2006.
- Kanstantsin Dzehtsiarou and others, *Human rights law in Europe: the influence, overlaps and contradictions of the EU and the ECHR*, Routledge, 2014.
- Lorena Rincón – Eizaga, „Human rights in the European Union. Conflict between the Luxembourg and Strasbourg courts regarding interpretation of Article 8 of the European Convention on Human Rights“, *International Law Review Colombia*, No. 11, 2008.
- Manfred Dauses, „The Protection of Fundamental Rights in the Community Legal Order”, *European Law Review*, 1985, 10(6),
- Paul Craig, „EU Accession to the ECHR: Competence, Procedure and Substance“, *Fordham International Law Journal*, 2013.
- Pieter van Dijk, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Oxford: Intersentia, 2006.
- Romain Tiniere, „The Use of ECtHR Case Law by the CJEU: Instrumentalisation or Quest for Autonomy and Legitimacy?”, *European Papers*, 2023, 8(1).
- Sanja Đorđević Aleksovski, „Savetodavno mišljenje 2/13 Suda pravde i prepreke za pristupanje EU Evropskoj konvenciji o људским правима“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, 2016.
- Tamas Molnar, „The impact of ECtHR case-law on the CJEU’s interpreting of the EU’s return acquis: More than it first seems?“, *Hungarian Journal of Legal Studies*, 2021, 62 (4).

Vasiliki Kosta, Nikos Skoutaris, Vassilis Tzevelekos, *The EU Accession to the ECHR*, Oxford and Portland, Oregon, 2014.

Victor Davio, Elise Muir, „Dialogue on the Way the CJEU Uses ECHR Case Law”, *European Papers*, 2023, 8(1).

Весна Ћорић, Александар Михајловић, „Историјски осврт на однос Европског суда за људска права и Суд правде Европске уније“, *Пешчаник*, 2024, бр. 25.

Правни извори:

Повеља о основним правима Европске уније, 18. децембар 2000. године, Службени лист Европских заједница, бр. С 364/1.

Уговор Европске уније, 26. октобар 2012. године, Службени лист Европске уније, бр. С 326/13.

Уговор о функционисању Европске уније, 26. октобар 2012. године, Службени лист Европске уније, бр. С 326/47.

Судска пракса:

Мишљење суда 2/13, Суд правде Европске уније, мишљење од 18. децембра 2014. године.

Предмет Bayatyan v. Armenia, Европски суд за људска права, представка бр. 23459/03, пресуда од 7. јула 2011. године.

Предмет Bosman, Суд правде Европске уније, бр. С-415/93, пресуда од 15. децембра 1995. године.

Предмет Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret AS v. Ireland, Европски суд за људска права, представка бр. 45036/98, пресуда од 30. јуна 2005. године.

Предмет Centraal Israëlitisch Consistorie van België, Суд правде Европске уније, бр. С-336/19, пресуда од 17. децембра 2020. године.

Предмет Chalkor, Суд правде Европске уније, бр. С-386/10, пресуда од 8. децембра 2011. године.

Предмет Connolly v. 15 Member States of the European Union, Европски суд за људска права, представка бр. 73274/01, пресуда од 9. децембра 2008. године.

Предмет Demir and Baykara v. Turkey, Европски суд за људска права, представка бр. 34503/97, пресуда од 12. новембра 2008. године.

Предмет Google Spain, Суд правде Европске уније, бр. С-131/12, пресуда од 13. маја 2014. године.

Предмет Kalliri, Суд правде Европске уније, бр. С-409/16, пресуда од 18. октобра 2017. године.

Предмет Lanigan, Суд правде Европске уније, бр. С-237/15, пресуда од 16. јула 2015. године.

Предмет Matthews v. the UK, Европски суд за људска права, представка бр. 24833/94, пресуда од 18. фебруара 1999. године.

Предмет Menci, Суд правде Европске уније, бр. С-524/15, пресуда од 20. марта 2018. године.

Предмет Moraru v. Romania, Европски суд за људска права, представка бр. 64480/19, пресуда од 8. новембра 2022. године.

Предмет Nold KG против Комисије, Суд правде Европске уније, бр. С-4/73, пресуда од 14. маја 1974. године.

- Предмет Österreichischer Rundfunk*, Суд правде Европске уније, бр. C-465/00, C-138/01 и C-138/01, пресуда од 20. маја 2003. године.
- Предмет Quadrature du net*, Суд правде Европске уније, бр. C-511, 512 и 520/18, пресуда од 6. октобра 2020. године.
- Предмет Roland Rutili против Ministre de l'intérieur*, Суд правде Европске уније, бр. C-36/75, пресуда од 28. октобра 1975. године.
- Предмет Roquette Frères*, Суд правде Европске уније, бр. C-94/00, пресуда од 22. октобра 2002. године.
- Предмет Spasov v. Romania*, Европски суд за људска права, представка бр. 27122/14, пресуда од 6. децембра 2022. године.
- Предмет Tele2 Sverige*, Суд правде Европске уније, бр. C-203/15 and C-698/15, пресуда од 21. децембра 2016. године.
- Предмет Vilho Eskelinen and others v. Finland*, Европски суд за људска права, представка бр. 63235/00, пресуда од 19. априла 2007. године.
- Предмет WebMindLicences*, Суд правде Европске уније, бр. C-419/14, пресуда од 17. децембра 2015. године.
- Предмет ХС и други*, Суд правде Европске уније, бр. C-234/17, пресуда од 24. октобра 2018. године.
- Предмет Aklagaren v Hans Akerberg Fransson*, Суд правде Европске уније, бр. C-617/10, пресуда од 26. фебруара 2013. године.
- Предмет Аустрија/Немачка*, Суд правде Европске уније, бр. C-591/17, пресуда од 18. јуна 2019. године.
- Предмет Комисија против Hoeschst*, Суд правде Европске уније, бр. C-46/87 и 227/88, пресуда од 21. септембра 1989. године.
- Предмет Комисија против Мађарске*, Суд правде Европске уније, бр. C-235/17, пресуда од 21. маја 2019. године.
- Предмет Комисија против Мађарске*, Суд правде Европске уније, бр. C-78/18, пресуда од 18. јуна 2020. године.
- Предмет Комисија против Мађарске*, Суд правде Европске уније, бр. C-66/18, пресуда од 6. октобра 2020. године.
- Предмет П против С и Окружни савет Корнвала*, Суд правде Европске уније, бр. C-13/94, пресуда од 30. априла 1996. године.

Интернет извори:

Jonas Christoffersen, Fair Balance, A Study of Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights, 2008, 341, доступно на [www.humanrights.dk/files/pdf/Disputats%20_Endelig%202008%2004%2017_%20\(2\).pdf](http://www.humanrights.dk/files/pdf/Disputats%20_Endelig%202008%2004%2017_%20(2).pdf), приступљено дана 25. марта 2025. године.

Bojan N. Tubić
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
B.Tubic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1590-3638

Relationship Between the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the EU in the Field of Human Rights Protection

Abstract: *This paper deals with the issue of the relationship between two European courts – the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the EU in cases of human rights protection. They represent two important international – European, instances for the protection of human rights, whose jurisdiction in relation to a large number of human rights overlaps. It is therefore important to analyse to what extent one respects the jurisprudence and positions of the other. Although neither of these two courts is based on the principles of case law, their jurisprudence is of great importance for the correct implementation of the legal sources that protect human rights in the Council of Europe and the European Union. Until the EU accedes to the European Convention on Human Rights, this will be the relationship between two completely separate courts, established in separate legal systems, but with strong interaction between them.*

Keywords: *European Court of Human Rights, Court of Justice of the EU, human rights.*

Датум пријема рада: 1. 4. 2025.

Датум достављања коначне верзије рада: 24. 9. 2025.

Датум прихватања рада: 24. 9. 2025.